

HLAPIĆ U BIJELOM SVIJETU

BIBRICH

HRZZ BIBRICH UIP-2014-09-9823

Uspostavljanje međukulturnih poveznica kroz prijevode dječje književnosti:
tekst, kontekst, strategije

Building Intercultural Bridges through Children's Literature Translations:
Texts, Contexts and Strategies

Radove objavljene u ovoj knjizi financirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom BIBRICH (UIP-2014-09-9823).

Nakladnik

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Savska cesta 77
www.ufzg.hr

Za nakladnika

Siniša Opić, dekan

Centar za izdavaštvo

Martina Kolar Billege, voditeljica

Urednica

Smiljana Narančić Kovač

Ocjeniteljice

Maja Verdonik, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Diana Zalar, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Oblikovanje korica:

Morana Varović Čekolj i Vedrana Novak

Lektura:

Matijas Baković

Grafička priprema:

Nataša Vuković

Korektura:

Katarina Kokanović i Nika Vučić

Tisak:

Tiskara Zelina d.d.

Naklada:

300 primjeraka

Knjiga je objavljena uz novčanu potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Radove objavljene u ovoj knjizi financirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom BIBRICH (UIP-2014-09-9823).

Rukopis je pripremljen za objavljivanje u Centru za istraživanje dječje književnosti i kulture Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu.

ISBN: 978-953-8115-49-3

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001057095.

Hlapić u bijelom svijetu

Uredila

Smiljana Narančić Kovač

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet

Zagreb, 2019.

Predgovor

Ideja o monografiji o prijevodima *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić (1913.) javila se povodom stote obljetnice objavljivanja romana, no ozbiljan je rad na njoj pokrenut tek dvije godine poslije u okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost BIBRICH UIP-2014-09-9823 (Uspostavljanje međukulturnih poveznica kroz prijevode dječje književnosti: tekst, kontekst, strategije / Building Intercultural Bridges Through Children's Literature Translations: Texts, Contexts and Strategies). Do danas je roman, koliko znamo, preveden na 26 stranih jezika te ga njegova prisutnost diljem svijeta čini jednim od važnijih promotora hrvatske književnosti i kulture izvan hrvatskih granica. Nekoliko je radova o prijevodima romana objavljeno obljetničke 2013. godine, u tematskom broju časopisa *Libri et Liberi* posvećenom *Čudnovatim zgodama*, a potom i u zborniku radova „Šegrt Hlapić“ od čudnovatog do čudesnog, 2015. godine. Projektno se istraživanje stoga moglo nasloniti na nekoliko prethodnih studija o prijevodima, ali i na rezultate višegodišnjih istraživanja samoga romana iz različitih perspektiva, potaknutih izradom kritičkoga izdanja *Šegrta Hlapića*, kao i na ostalu bogatu literaturu o romanu, naročito u navedenom zborniku.

Tijekom rada na projektu pojedini su istraživači postavili važna i zanimljiva pitanja o tom djelu i njegovim pojavama na drugim jezicima, a rezultati su njihovih istraživanja pretočeni u pojedina poglavlja ove knjige.

U prvom je poglavlju riječ o dinamici pojavljivanja prijevoda romana na drugim jezicima te se, nakon kratkoga predstavljanja izvornika, prikazuju i pojašnjavaju prakse njegova objavljivanja izvan Hrvatske, uključujući i izdanja u kojima naoko nije sasvim jasna jezična situacija. U osloncu na spoznaje znanosti o prevođenju, uspostavlja se i predlaže književnopovijesni metodološki okvir za tumačenje okolnosti pojavljivanja i jezičnu analizu izdanja i drugih djela dječje književnosti za vrijeme druge Jugoslavije (i izdanja izvan teritorija Republike Hrvatske i nakon 1990-ih), u kojima se neposredno odražava jezična politika bivše države i onih novih državnih tvorevina koje i nadalje slijede takvu politiku. Autorice, Smiljana Narančić Kovač i Sanja Lovrić Kralj, također detaljno opisuju trendove u prevođenju *Šegrta Hlapića* u dijakronijskoj perspektivi.

Drugo poglavlje donosi opis metodoloških smjernica. Berislav Majhut iznosi posebnosti četiriju izdanja *Šegrta Hlapića* koja su poslužila kao predlošci za sva sljedeća izdanja, bilo posredno ili neposredno, kako bi se mogao preciznije utvrditi i polazni tekst za pojedine ciljne tekstove, odnosno prijevode. Također izdvaja i pojašnjuje pojedina mjesta u tekstu romana koja prevoditeljima mogu pričiniti posebnu poteškoću te se osvrće i na ulogu ilustracija u uspostavljanju značenjskoga postava djela.

Sljedeća tri poglavlja opisuju, svako na svoj način, kontekst u kojem se prijevodi javljaju u različitim kulturnim sredinama. Katarina Aladrović Slovaček ukratko opisuje slijed pojavljivanja romana na hrvatskom i u prijevodima na druge slavenske jezike. Ana

Batinić, koja se projektu pridružila radovima o engleskom prijevodu romana, detaljno je istražila razvoj događaja koji su doveli do izdanja neko vrijeme „neuhvatljivoga rukopisa“ *Šegrta Hlapića* na engleskom jeziku, a Iris Šmidt Pelajić otkriva zanimljive činjenice i pojave vezane uz recepciju romana u njemačkoj govornoj sredini.

Poglavljem o metodologiji usporedne analize izvornika i prijevoda *Hlapića* na različite jezike, koju je razradila Smiljana Narančić Kovač, započinje dio monografije posvećen samim prijevodima i prevoditeljskim postupcima. Ana Batinić provela je iscrpnu analizu dvaju izdanja *Šegrta Hlapića* na engleski, usporedila ih prvo na razini parateksta, a potom provela usporednu analizu polaznoga teksta i ciljnih tekstova prijevoda te utvrdila razlike koje otkrivaju prevoditeljske i uredničke postupke. Sljedeće poglavlje, iz pera Tihomira Englera, donosi podrobnu analizu esperantskoga prijevoda *Šegrta Hlapića*, koja pokazuje da je prevoditeljica vjerno slijedila izvornik i da su uočena odstupanja mahom rezultat određenih specifičnosti, pa i ograničenja samoga esperanta, koji nije izrastao iz autohtone kulture, nego je, kako kaže autor, „riječ o jeziku čija je kultura još uvijek u nastajanju“. Ta su dva poglavlja osobito važna za istraživanje i drugih prijevoda *Šegrta Hlapića*, osobito onih kojima su engleski ili esperantski prijevod poslužili kao predlošci. Tako je engleski prijevod poslužio kao posrednik za jedan kineski prijevod, dok je esperanto bio posredni jezik za cijeli niz prijevoda *Šegrta Hlapića* na srednjoistočne i dalekoistočne jezike, koje je sada moguće detaljno istražiti usporedbom s esperantskim tekstom. Na taj će se način omogućiti bolje razumijevanje recepcije romana i njegovih značenja u različitim ciljnim kulturama.

Zadnje poglavlje usmjereno je upravo na analizu učinaka koje pojedine prevoditeljske odluke mogu imati u ciljnim kulturama. Smiljana Narančić Kovač istražuje kako se izborom između preuzimanja imenovanja „velikoga grada“, Beča, iz izvornika i zamjene drugim gradom, postižu različita kontekstualna značenja, s obzirom na vrijeme i mjesto, kulturu i specifične kontekste u kojima se ciljni tekst pojavljuje. Analiza obuhvaća devetnaest prijevodnih inačica te se preispituju značenjske transformacije mjesta radnje romana iz perspektive ciljnjega čitatelja.

Na kraju se nalaze četiri dodatka, koji će, nadamo se, budućim istraživačima prijevoda romana pomoći pri otkrivanju konteksta pojavljivanja pojedinih prijevoda i pridonijeti boljem razumijevanju prijevodnih trendova i postupaka. To su popis hrvatskih izdanja romana (Dodatak 1), bibliografija izdanja prijevoda *Šegrta Hlapića* (Dodatak 2), popis izdanja romana na štokavskom području izvan teritorija Republike Hrvatske (Dodatak 3) te bibliografija sekundarne literature, tj. radova o romanu (Dodatak 4). U pripremi su četvrtoga dodatka kao oslonac poslužile prethodno objavljene bibliografije sekundarne literature, uključujući onu iz 1970. godine objavljenu u zborniku radova o Ivani Brlić-Mažuranić (ur. Dubravko Jelčić i dr.) i onu iz 2014., koja je izišla u 5. svesku kritičkoga izdanja autoričinih sabranih djela (*Bibliografija izdanja djela i literatura o Ivani Brlić-Mažuranić*, ur. Vinko Brešić).

Pojedina se poglavlja mogu čitati kao zasebne cjeline. Stoga će čitatelj zamijetiti da se u knjizi katkada nailazi na ponavljanja, no kada se i razmatraju iste činjenice, obično je to iz različitih perspektiva i u drukčijem kontekstu. Tako se čuva i zaokruženost

pojedinih poglavlja i njihova samostalnost. S druge strane, jedinstvenost je monografiji na razini cjeline osigurana utoliko što su sva istraživanja usmjerena na polazna i temeljna istraživanja različitih aspekata trendova, praksi i samih prevoditeljskih postupaka koja će poslužiti kao polazište za daljnja istraživanja.

Ova monografija obuhvaća pregled dosadašnjih prijevoda, analizu dinamike prevođenja djela koja govori o njegovoj univerzalnosti i prihvaćenosti u različitim kulturama, smjernice za utvrđivanje konkretnih polaznih tekstova prijevoda i za potencijalna istraživačka pitanja vezana uz korpus prijevoda *Šegrta Hlapića*, metodologiju za usporednu analizu polaznih i ciljnih tekstova, primjere analize samoga teksta prijevoda i semantičkih transformacija pripovjednih informacija u prijevodima s obzirom na ciljnu kulturu i ciljnoga čitatelja te potrebne bibliografske podatke. Stoga ova knjiga može biti oslonac u budućim znanstvenim pothvatima. Sigurno je, međutim, da ona pokazuje koliko je veliko neistraženo područje pred nama te otkriva nužnost dodatnih analiza i interpretacija. Uz članove projekta BIBRICH i drugi istraživači okupljeni u Centru za istraživanje dječje književnosti i kulture zagrebačkoga Učiteljskoga fakulteta (u kojem je rukopis knjige *Hlapić u bijelom svijetu* pripremljen za objavljivanje) nastavljaju istraživanja na ovdje postavljenim temeljima. Pred nama su još mnogi vidljivi tragovi *Hlapićevih* odlazaka u bijeli svijet i uputnice na staze koje valja slijediti. Nadam se da će ovdje objavljeni rezultati poslužiti i drugim budućim istraživačima koje srdačno pozivam na ta nova putovanja na kojima ćemo pratiti *Šegrta Hlapića* i njegove čudnovate zgrade u bijelom svijetu.

Urednica

Sadržaj

Predgovor	5
Prijevod <i>Hlapića</i> na druge jezike	9
<i>Smiljana Narančić Kovač i Sanja Lovrić Kralj</i>	
Četiri verzije romana <i>Čudnovate zgode šegrta Hlapića</i>	43
<i>Berislav Majhut</i>	
Objavljivanje <i>Šegrta Hlapića</i> u kontekstu slavenskih jezika	55
<i>Katarina Aladrović Slovaček</i>	
„Neuhvatljiv rukopis“ ili anglo-američke (ne)zgode <i>Šegrta Hlapića</i>	61
<i>Ana Batinić</i>	
Recepcija <i>Šegrta Hlapića</i> na njemačkom govornom području	83
<i>Iris Šmidt Pelajić</i>	
O analizi teksta prijevoda <i>Šegrta Hlapića</i> na druge jezike	97
<i>Smiljana Narančić Kovač</i>	
Kako je „šgrt Hlapić“ postao „Lapitch – the shoemaker’s boy“	119
<i>Ana Batinić</i>	
Esperantski prijevod <i>Šegrta Hlapića</i> : analiza prijevodnih postupaka	159
<i>Tihomir Engler</i>	
Gdje je živio Hlapić: transformacije mjesta radnje s gledišta ciljnih kultura	193
<i>Smiljana Narančić Kovač</i>	
Dodatak 1: Popis izdanja <i>Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića</i> objavljenih u Hrvatskoj i na hrvatskom jeziku	215
Dodatak 2: Prijevodi romana <i>Čudnovate zgode šegrta Hlapića</i> : anotirana bibliografija	229
Dodatak 3: Popis izdanja <i>Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića</i> na štokavskom govornom području izvan teritorija Republike Hrvatske	241
Dodatak 4: Bibliografija radova o <i>Šegrtu Hlapiću</i>	245
Bilješke o autorima	277